

trinsvis bestående af breve til Skrumsager. Et enkelt af disse breve, fra H. P. Hanssen i oktober 1891, er interessant derved, at det røber planer om, at Hanssen skulle have afløst Jens Jessen ved Flensborg Avis.

Størst interesse påkalder i øvrigt Kamphøveners skildring af den religiøse og folkelige baggrund for Skrumsager og hans kreds i København. De forskellige påvirkninger, der løb sammen i kredsen: grundtvigianisme, pietistiske impulser fra brødre menigheden og andre vækkelsestendenser, udredes omhyggeligt, omend ikke altid helt klart i enkelthederne. Endvidere er skildringen af Skrumsagers politiske virke af betydning, fordi den – som antydnet – støttet på brevstoffet kaster strejflys over mindre kendte detaljer i de nationalpolitiske modsætninger. Skønt eds-nægter, var Skrumsager ikke tilhænger af Jessens linie. Han ydede i stedet H. P. Hanssen en støtte, der vel kunne vakle – det gjorde den f. ex. i 1909 – men som alligevel i væsentlig grad var med til at underbygge Hanssens position.

H. P. Clausen.

Jon Krabbe: *Erindringer fra en lang embedsvirksomhed. (Hið íslenska Fræðafélag í Kaupmannahöfn, Gd, 1959). 146 s.*

Forfatteren blev i 1899 assistent i Islands ministerium, hvis forretninger varetoges af justitsministrene. I 1909, da ministeriet blev flyttet til Island, blev Jon Krabbe leder af »Islands ministeriums kontor i København«, efter personalunionen i 1918 blev Krabbe kommitteret for islandske sager i udenrigsministeriet og samtidig legationssekretær i det islandske gesandtskab, som han jævnlige forestod, således under næsten hele 2. verdenskrig. Erindringerne holder sig snævert til Krabbes egen virksomhed som et dansk-islandsk mellemlid. Forret-

ningsgangen og arbejdsområdet under de vekslende formelle embedspositioner beskrives; de politiske forhandlinger står mere i baggrunden, hvorimod der er gode portrætter af en lang række islandske politikere. Bemærkelsesværdig er endvidere en skarp kritisk omtale af Christian Xs manglende forståelse for islandske forhold. På nogle punkter korrigeres den fremstilling af dansk-islandske forhold, som er givet i »Rigsdagshistorien«. Den velkrevne bog er i det hele et nyttigt bidrag til forståelse af forbindelsen mellem de to lande.

Vagn Dybdahl.

Erik Scavenius: *Dansk udenrigspolitik under første verdenskrig. (Fremad, 1959). 120 s.*

Bogen dækker i form af en lang række små og usammenhængende kapitler næsten alle sider af dansk udenrigspolitik fra krigsudbruddet til genforeningen. Der fortælles faktisk intet, som ikke var kendt i forvejen, og fremstillingens disposition tillader hverken, at der trækkes »lange linjer« eller sker en sammenkæden af de forskellige sider af Danmarks forhold til andre magter. Et indledende kapitel beretter kort om baggrunden for Erik Scavenius' indtræden i de to ministerier Zahle.

Vagn Dybdahl.

Johs. Kjærboel: *Modvind og medbør. (Fremad, 1959). 262 s.*

Johs. Kjærboels erindringer vil ikke gå ind i rækken af historisk betydningsfulde memoirer fra dansk politik, selv om de ikke er uden værdi som bidrag til karakteristik af forfatterens personlighed og som socialhistorisk dokument. Bogen falder i fire hovedafsnit; det første skildrer de tidligste år i København som søn af en fattig, ugift moder, årene som pleje-

barn på Tåsinge og smedelærling i Svendborg, andet afsnit – og det mindste – arbejdsvilkår som ung svend på Flydedokken i København, tredje og fjerde afsnit vender ud mod offentligheden, først fagforeningsleders løbebane og dernæst arbejdet som politiker fra 1935, det meste af tiden som minister med forskellige fagområder.

De to første afsnit er de bedst skrevne og giver virkelig gode indtryk både af forfatteren og hans omgivelser. Med tredje og fjerde afsnit er det, som om Kjærbøl går over i en form, der mere svarer til en foreningsformands beretninger, dog oplivet af et ikke ringe anekdotestof, hvorimod problemernes indhold og arbejdet med dem lades uomtalt; det hele virker meget udvendigt og siger ikke meget, som ikke var kendt på forhånd. Det bør dog fremhæves, at afsnittet om årene i smede- og maskinarbejdernes ledelse ind i mellem giver et godt indblik i forholdene blandt fagforeningsledere og navnlig giver et udmærket billede af smedenes dygtige leder, I. A. Hansen. I afsnittet om Kjærbøls år i det politiske liv er det især forholdet til Stauning, der frembyder interesse, og her kastes jævnlige lys over forholdene mellem mændene i ministeriet Stauning-Munch, uden at det er opsigtsvækkende oplysninger, der gives.

Vagn Dybdahl.

P. G. Lindhardt (udg.): Breve fra F. C. Krarup til Lyder Brun. (Kirkehistoriske Studier, 11. rk., nr. 7., Gads, 1960). 209 s.

Fra 1905 til sin død i 1931 stod den betydelig danske teolog, pastor F. C. Krarup, i brevveksling med professor i teologi ved Oslo universitet, Lyder Brun. Nu har professor Lindhardt fremlagt den ene side af korrespondancen: Krarups breve, og der planlægges en tilsvarende norsk udgave af Bruns breve til Krarup.

Brevvekslingen var ikke livlig, men dog regelmæssig, og da begge brevskriverne fulgte levende med i tidens religiøse og politiske problemer, indeholder brevene adskillige kommentarer til begivenhederne. Man kan gætte på, at Lyder Bruns breve vil være af større betydning for den norske kirkehistorie, end Krarups er det for den danske. Brun havde nemlig en ganske fremskudt position i sit lands kirkelige brydninger, mens F. C. Krarup i sit stille Sorø mere indtog iagttagers plads.

Når brevene fra Krarup er interessante, er det således ikke, fordi de yder væsentlige bidrag til tidens kirkelige og politiske udvikling. Deres værdi ligger i det smukke billede, de giver af den personligt såre beskedne videnskabsmand, netop i de år, da han ydede sine vigtigste bidrag til den danske teologi. Man ser hans stilsfærdige tillid til de liberal-teologiske synspunkter, der var hans, man mærker hans nærmest instinktmæssige uvilje mod bevægelser som Indre Mission og Tidehverv, og man føler de rystelser, verdenskrigen og efterkrigsårene måtte tilføje en mand af Krarups fine, stærkt konservative åndstype. Kun hans glæde over sønderjydernes genforening med det danske folk formåede fra tid til anden at gennembryde den pessimisme, der mere og mere faldt over ham.

Brevene giver desuden enkelte glimt af intrigerne og de personlige modsætninger ved det teologiske fakultet. – Takket være det udmærkede og koncise noteapparat, kan man uden besvær følge de mange personer, der dukker op i brevene.

H. P. Clausen.

Axel Steensberg: Bønder. (Gad, 1959). 93 s.

Axel Steensberg giver her en kort og populær oversigt over bondelivet i Danmark fra de ældste tider til i